

Boken som medium

Pelle Snickars

I slutet av september 2011 presenterade Amazon en ny slags surfplatta, Kindle Fire. Till skillnad från företagets tidigare *läs*-plattor, som (nästan) enbart handlat om läsning på skärm, var detta en Kindle som behärskade hela det samtidsmediala spektrat. Under ledning av Amazons VD Jeff Bezos var själva lanseringen av Kindle Fire visserligen en ganska platt historia. Bezos är varken estradör eller karismatisk företagsledare. I kombination med svaga publikreaktioner blev det inte någon succé – eller som en kommentator av inspelningen på YouTube uttryckte det: "good product, bad introduction". Amazon kan trösta sig med att den amerikanska tv-reklamen för Kindle Fire varit desto snyggare. Ett (översatt) Voltaire-citat med orden "fire" och "kindle" iscensätts i ett snabbt mediehistoriskt montage, där Gutenbergs lösa typer tonas över i surfplattans medialt tilltalande gränssnitt: "a Kindle for movies, music, web, games and reading".

Denna mediala utveckling kan tyckas uppenbar, inte minst givet framgångarna med Apples iPad. Men som (den ursprungliga) termen *läsplatta* antyder har den varit långt ifrån självklar och speciellt inte för Amazon. Kindle har ju på många sätt varit den läsplatta som drivit utvecklingen av e-böcker. Miljontals apparater har sålts i USA och under 2012 är det många som menar att surf- och läsplattan kommer att få sitt publika genomslag i Europa. Amazons Kindle har i USA gjort bokläsande på skärm till en massföreteelse, och när den introducerades under slutet av 2007 var den tänkt (och lanserad) som ett slutgiltigt substitut för boken. Givetvis finns det förelöpare; Alan Kays Dynabook från sent 1960-tal brukar exempelvis ibland lyftas fram som den första e-läsaren. Kindle var dock på många sätt den första apparat som marknadsfördes mot potentiella "bokälskare". Dels insåg Amazon tidigt att förenklad konsumtion av e-böcker kunde innebära stora intäkter, därav en gratis 3G-uppkoppling till amazon.com för att underlätta spontana bokinköp. Dels fick Kindle den teknologiska effekt att andra företag (både i USA och internationellt) påbörjade produktion av läsplattor.

Under de senaste två åren har läsplattan inte bara fått ett gradvist genomslag i Sverige, den har också ändrat skepnad och kompletterats med beteckningen surfplatta. Uppskattningar gör gällande att omkring fem procent av befolkningen nu har tillgång till en läs- eller surfplatta, och med all sannolikhet kommer den siffran att stiga snabbt (Findahl 2011). Hårdvarutillverkare av olika slags stationära och mobila datorkloner är på många sätt lika skickliga på att producera begär efter nya apparater som den tekniska utvecklingen är rasande snabb. Knappt någon förvånar sig längre över den som byter dator vartannat år, ett beteende som vore otänkbart gällande tv-apparater. Att skapa en avsättningsmarknad för ständigt nya och uppgraderade (men samtidigt ganska lika) versioner av datorer, mobiler och läs- och surfplattor är IT-industrins tveklöst största framgång det senaste decenniet. Följden är att olika aktörer konkurrerar om ett lika nytt som lukrativt konsumtionsbeteende, och Kindle Fire är såtillvida en direkt utmanare till iPad. Amazon är inte känt för att vara öppet med försäljningsstatistik, men det ryktas om en kvarts miljon förhandsbeställda exemplar – siffror som väl matchar Apple. Amazon säljer varje år böcker för miljarder dollar och euro, och den ursprungliga Kindle var stilenligt tänkt som en produkt för strikt e-läsande. Ingen mail, inget surfande, inga distraktioner, utan enbart bokläsande från en svart-vit bokliknande skärm. Förlags- och mediebranschen var (och är nog alltjämt) inte helt övertygad om detta koncept, och som kontrast lanserades Apples surfplatta iPad under våren 2010 som en multimedial apparat med i princip samma funktionaliteter som en vanlig dator. iPad har varit en formidabel framgång; med miljontals sålda surfplattor har Apple skapat en helt ny *tablet*-marknad som man dominerar. Man har emellertid haft svårt att konkurrera med Amazon beträffande just bokläsande; Apples bokaffär iBooks har exempelvis varit långt ifrån succéer som iTunes eller App Store. På amazon.com hittar man (nästan) allt – varje sekund beställs mer än 70 produkter av företaget online – men Amazon är alltjämt synonymt med böcker, och den ursprungliga Kindle-läsaren har alltså hittat ett marknadssegment för den läsande bokkonsumenten som ingen annan hittills förmått rucka på.

Boken i bitar

Rivaliteten mellan Amazon och Apple har många dimensioner, men gemensamt är att dessa multinationella företag (tillsammans med Google och Facebook) dominerar framtidens innovations-ekonomi i kraft av såväl distribution av innehåll som produktion av hårdvara. De befinner sig alltså långt ifrån förlagsbranschen, men sätter likväl agendan för bokens framtid – och de är teknikföretag styrda av *geeks*. Kodknackande och knappast litterär smak regerar, men vad det egentligen innebär är ännu svårt att avgöra. Vad som emellertid står klart är att boken sedan några år framstår som en medieform bland andra. Att denna urgamla medieform under de senaste åren genomgått en remarkabel förändring med lika flytande som upplösta gränser mellan bok och numerisk icke-bok, om så i strömmande skepnad eller robotförfattad av en algoritm, kommer därför måhända inte som någon överraskning. Den allra senaste utvecklingen är ändå häpnadsväckande; så kallade robotförfattare, som exempelvis Philip M. Parker – som själv betecknar sig som ”den mest publicerade författaren i planetens historia” – har enligt just Amazon skrivit inte mindre än 100 000 böcker. I stort sett varje mening i dessa böcker finns dock redan på nätet. Det handlar om mjukvara som samlar in fakta från exempelvis Wikipedia och automatiskt förpackar denna information till en beställbar ”digital bok” – ett litterärt kretslopp om något – som både väcker frågor om bokens natur, och ibland köps in av bibliotek. På Stockholms universitetsbibliotek finns till exempel Parkers *Plagiarism*, en talande titel i sammanhanget.

Robotförfattare utgör ett slags extremt exempel i den pågående diskussionen om vad en bok numera är för något. Överflödet av text online har visserligen inte specifik bäring på bokmediets utveckling, men med tanke på att vi alla (som en effekt av nätet) skriver alltmer – poängen med miljoner bloggar, som Lawrence Lessig framhållit, är inte att de läses utan att de skrivs – så framstår excess, redundans och kontinuerlig kopiering som termer (eller begrepp) som en diskussion kring boken som samtida medieform inte kan (eller bör) undvika. Somliga har rentav tagit den nya situationen ad notam; Kenneth Goldsmith ger exempelvis en universitetskurs kallad ”Uncreative Writing” på University of Pennsylvania, där studenter straffas när de visar ens en tillstymmelse till originalitet eller kreativitet. Istället belönas de för plagiat, identitetsstöld, återanvändning, textplundring och ren stöld

av textmaterial online, och som Goldsmith (2011) noterar: "not surprisingly, they thrive".

Samtidigt har det digitala läsandet också blivit alltmer differentierat. Mediehistoriskt har tidningsläsande exempelvis alltid varit spritt geografiskt i rummet, och med digital och mobil teknik har denna tendens tveklöst accentuerats. Olika *smartphones* med iPhone i spetsen används av väldigt många människor i dag som deras närmast primära läsverktyg; det räcker med att se sig omkring på bussen eller tunnelbanan för att inse att boken och tidningen fått konkurrens av många skärmteknologier. IreadwhereIam.com heter exempelvis ett intressant bokprojekt som just försöker få korn på läsandets nya mediala dimensioner. En utgångspunkt är att text (på skärm) alltmer framstår som bild, en annan hur snabba mediers hastighet *de facto* påverkar läsande (och skrivande). Webboken IreadwhereIam innehåller 82 bidrag – nätet kännetecknas ju inte av platsbrist – i ett försök att kartlägga "hur information driver genom cyberrymden, och där det hela tiden finns nya verktyg för läsande och skrivande som ständigt kombinerar samtidens multimediala mix på olika sätt" (IreadwhereIam.com 2011).

Den stora förändringen (och utmaningen) som elektroniska texter (och böcker) innebär gentemot analoga format handlar så tillvida om begrepp som "inramning", "gräns" eller "kant". Digital text är alltid dynamisk, till skillnad från den klassiska bokens statiska textmassa. En traditionell bok består av en separat mängd text inom en väl avgränsad samling sidor. Bokens yttre kanter är samtidigt gräns för dess innehåll, även om textens effekt och läsningens fantasi alltid verkat i ett slags motsatt riktning. Den ursprungliga Kindle försökte just simulera den analoga boken genom att *inte* dra nytta av det nätverk som apparaten var sammankopplad med, annat än som strikt försäljningskanal för nya och bokstavligen begränsade berättelser. Apples iPad (och Kindle Fire får man förmoda) är teknologier som verkar i en annan riktning. Poängen med iPad är ju att den skall fyllas med personliga funktionaliteter – om så i form av ny programkod eller medier – vilka enkelt kan laddas ned som "appar". Bokläsande på iPad är därför inte någon separerad och isolerad aktivitet, åtminstone inte i teoretisk bemärkelse; mediekonsumtion innebär *per definition* att nätverket är ständigt närvarande. Funktionaliteten "X-ray" på Kindle Fire (som slår upp ord, namn och termer i en bok och

länkar till information om dem) är ett annat illustrativt exempel på samma fenomen.

Som öppet hypermedium är webben helt enkelt antitetisk mot bokmediets slutna universum. Det är inte med nödvändighet en teknologisk utveckling som måste bejakas, men den bör heller inte negligeras. Inte minst har den bäring på det sätt som produktion och konsumtion glidit samman online, vilket givetvis också påverkar hur man bör förstå vad en (digital) bok är för något och hur den kommer att utvecklas. Egen självpublicering är till exempel en möjlighet som många redan utnyttjar, även om aspirerande författare naturligtvis helst vill publicera sig i tryckt form. Det är visserligen svårt att få uppmärksamhet kring sina alster på nätet, men online är det samtidigt lika enkelt att nå *pellesnickars.se* som *norstedts.se*. Andra menar, att likt öppen källkod som kontinuerligt byggs på, så bör förlagsbranschen i högre utsträckning inkorporera digitalt användande och återanvändande som en naturlig del i umgänget med digitala bokprodukter. Böcker i ett slags konstanta *beta-versioner* är möjligen inte speciellt attraktiva för konsumenter, men för läsande, skrivande och nya publiceringsformer i den digitala tidsåldern kommer nog denna slags produktionslogik att bli alltmer central (Lunenfeld 2011).

I linje med den här typen av resonemang har Nicholas Carr hävdat att en elektronisk bok är en ren självmotsägelse. Att flytta en bok till en skärm på en uppkopplad läs- eller surfplatta är som att försöka sammanföra två oförenliga medieteknologiska storheter, menar han. I en svåröversättlig mening gör han följande påpekande: "To move the words of a book onto the screen of a networked computer is to engineer a collision between two contradictory technological, and aesthetic, forces" (Carr 2011).

Samtidigt existerar det en kommersiell logik för vilken teoretiska spekulationer kring digitala böckers väsen är av liten betydelse. Många är de aktörer som helt oberoende (och oberörda) av digitala paradoxer tänker sig att satsa på e-böcker framöver, allt med sikte på en marknad som inom några år möjligen kommer att vara värd hundratals miljoner kronor, även om e-böcker i Sverige ännu bara står för någon tusendel av den nationella bokförsäljningen. Senhösten 2011 lanserades e-bokhandeln *dito.se*, med tusentals "noga utvalda titlar av svenska och internationella författare". Därtill presenterade Adlibris online nästan samtidigt en ny, distinkt kategori för e-böcker med en lättnavigerad databas för att underlätta och förenkla inköp. Till skillnad från vanliga böcker

som ställs på hyllan är ju e-böcker filer som indexerats i en databas för tillgänglighet.

Det mesta talar för att e-boken i Europa kommer att få sitt publika genomslag under 2012, åtminstone är det förlagsbranschens förhoppning. I en rapport sommaren 2011 från Netopia och Svenska Förläggareföreningen påtalas just att e-boksmarknaden framöver "kan ta omkring fem till tio procent i marknadsandelar från den tryckta boken" (*Svenska innehållstjänster* 2011). Om det leder till ökad konsumtion av olika bokformer (och därmed ökat läsande) kan man bara spekulera. Visserligen finns det många konsumenter som önskar sig tillbaka till en tid före e-boken, databasen eller läsplattan. Och precis som traditionellt tv-tittande inte förändrats nämnvärt trots *on-demand* webb-tv, kommer analogt bokläsande inte heller att göra det i första taget – men väl på sikt, vilket förlagsbranschen förstår är medveten om (därav behovet av nya digitala strategier). Medieutvecklingen backar nämligen inte. Det har den aldrig gjort, även om mediehistorien vittnar om mängder av felsatsningar och kortslutningar. Snarare funderar flertalet aktörer i dag över vad som krävs för att boken, bokhandeln – eller för den delen biblioteket – ska överleva och rentav blomstra i den digitala tidsåldern. Precis som musikbranschen under 00-talet utmanats av teknikföretag, där det främst varit Apple som drivit utvecklingen med iTunes – liksom förstås fildelande från Napster till The Pirate Bay – så utmanas nu förlagsbranschen av nya mjuk- och hårdvaruaktörer. Amazon har med Kindle visat vägen och även boken kapitulerar så sakteliga inför nätets överväldigande kraft.

Denna digitala omställning gör inte minst litteraturens mediala karaktär uppenbar, och i digital form är boken i dag ett medium bland andra. Den spanska sajten 24symbols erbjuder till exempel "strömmande böcker" och utgör ett slags böckernas Spotify. Böcker på 24symbols kan (liksom låtar på Spotify) konsumeras gratis med reklam, men helst ska man förstås teckna ett månadsabonnemang – pengar som sedermera delas med förlag och författare. Ett lockande virtuellt utbud liksom "social reading" står i centrum, det vill säga möjligheten att läsa med vänner, dela med sig av favoritförfattare etc. Den här litteraturens *spotifiering* (som den ibland vanvördigt kallas) kommer inte bara att leda till kommersiella avbrott i ens läsande, vilket möjligen inte är så lockande. Musikbranschens digitala inverkan är också uppenbar i det nya konceptet "boksinglar". Amazon Kindle Singles lanserades exempelvis i början av 2011 som ett sätt ta betalt för längre

journalistiska texter. I Sverige har bokförlaget Volante på ett snarligt sätt introducerat boksingeln och möjliggjort inköp av separata artiklar i antologier. Det är tre saker som Volante säger sig vilja testa med sitt boksingelkoncept: prissättning, "bitkultur" – "konsumtion av kultur sker i allt högre grad i bitar och även bokbranschen kommer youtubifieras" – samt "long-tail-modellen", det vill säga, hur säljer man lite av ett ökat singel-utbud? Konceptet med boksinglar är ett lika experimentellt som ekonomiskt smart drag, givet att Volante också gör singlarna tillgängliga för e-lån genom Elib. Förlagets f-pris per singel är nämligen fem kronor, medan Bibliotekstjänst har en fast taxa på tio kronor (till förlag) för varje utlånad e-bok, som varje boksingel alltså (om)definieras till. Volante tjänar därmed dubbelt så mycket på "låna" ut en boksingel som på att sälja den.

I debatten om lån av e-böcker brukar det ofta hävdas att utan en fungerande marknad för e-böcker så sker ingen förlagsmässig produktion av dem – och således produceras heller inga e-böcker för bibliotek att låna ut. Volantes digitala strategi går på tvärs mot denna logik, och tydligare kan knappast den digitala domänens paradoxala förlagsekonomi uttryckas. Att en enda bok kan styckas upp i delar, och på kuppen fortsatt betecknas som singulär e-bok (var och en för sig), är ett tecken på hur knepig (och trevande) den nuvarande bokdigitala situationen är. Volante är förstås inte ensamt om att pröva nya modeller för distribution och bokförsäljning; faktum är att sedan något år tillbaka släpper Bonnier varje svensk nyutgiven bok i både tryckt form och som e-bok. Samtidigt finns det tecken på att den traditionella bok- och förlagsbranschens digitala oro (om det nu finns en sådan) kanske är obefogad. Under hösten 2011 kom till exempel siffror som antyder att pappersboken alls inte är döende. Tillväxten på framför allt den amerikanska bokmarknaden har i stället varit betydande de senaste åren; både pappersboks- och e-boksförsäljningen ökar. Samtidigt gäller den digitalt obevekliga (och internationella gångbara) prognosen att försäljningen av läs- och surfplattor kommer att stiga. 200 miljoner sålda läsplattor fram till år 2015 kommer möjligen att innebära en halvering av pappersförsäljningen av böcker, tidningar och tidskrifter.

Att läsa kod

En skönlitterär e-bok på en surfplatta kan på många sätt vara en lika narrativt uppslukande läsupplevelse som att låta sig förföras av en vanlig bok. Samtidigt är det inte en taktill erfarenhet av samma slag, även om pekfingrets rörelse över den tryck-känsliga skärmen kan vara nog så fysiskt tilltalande. Det är främst denna förlust av bokens materialitet som många bekymrar sig över när litteraturen lanseras digitalt på bred front. Förvisso gäller förändringen inte bara böcker utan lika mycket andra medieformat. En snarlik digital ängslan hittar man i olika sammanhang, men teknikens möjligheter överväger i regel, fast det är oklart hur nya kommunikativa tilltalska förverkligas. Inom de flesta mediebranscher famlar man i dag, ibland nära nog blint, i syfte att försöka förstå vad "det digitala" egentligen gör med det egna medieformatet. Digitalisering verkar framför allt medialt gränsupplösande. Mediekonvergens är den term som ofta används, men i digital form kan medier också divergera – integrationen av sociala mediers nätverk i olika traditionella medieformat är ett exempel. På Sveriges Radio undrar man vad "radio" egentligen är och skriver initierade webböcker om journalistikens nya tilltalsformer. En miljon svenskar har till exempel laddat ner SR:s radioapp – alla kan inte bara lyssna på radio överallt, "radioapparater" finns numera i (nästan) var mans ficka (Benkö & Svegfors 2010). En snarlik utveckling gäller den rörliga bildens område, och vad "film" är för något – och var man bäst ser den – är Svenska Filminstitutets stora problem (förutsatt att den inte fildelas). SVT i sin tur betraktar sedan länge webben som televisuell *default* med Playtjänsten online som flaggskepp, även om den stora publiken (ännu) inte ändrat sina tittarmönster.

Alla medier är sedan mer än ett decennium digitala, och böcker är rentav den medieform som uttryckligen är *post-digital*. Alla böcker är i dag skrivna och bearbetade, redigerade och producerade digitalt i en dator – för att till sist tryckas i analog form på papper. Att det finns en upplevd skillnad mellan en analog bok och en digital version av samma text är dock uppenbart, det gäller inte bara e-böcker utan framför allt då texten uppgraderats för att exempelvis inkludera kontextualiserande information som i den extraordinära The Waste Land App av T. S. Eliots berömda dikt. Som Rasmus Fleischer påpekat existerar det i dagsläget faktiskt ingen definition av "e-bok", och "följaktligen finns heller ingen definition av 'bok' som kan kallas för 'teknik-neutral'" (Fleischer 2011). För

att förstå vad en bok numera är för något behöver man emellertid inte fundera så mycket över exempelvis skillnaden mellan e-böcker och *print-on-demand*, eller mellan en ljudbok och en talbok (det existerar en skillnad mellan de senare). Det räcker med att titta på momssubventioneringen, vilken lär kosta staten 1,5 miljarder per år. Sedan 2002 utgår bara sex procent moms på böcker och tidskrifter, men momslagens definition av "bok" inkluderar inte digitala format (och heller inte ljudböcker). En e-bok är alltså belagd med 25 procent mervärdesskatt.

Från förlagsbranschen har man länge bedrivit lobbyarbete för att den digitala bokmomsen skall skrotas, och det finns tveklöst något paradoxalt i att *samma* fil i digital eller analog (tryckt) form beskattas olika. Att bokbranschen vill ha mindre skatt på sina produkter är en sak, men gränslinjen går faktiskt inte, som det hävdas, mellan bok och e-bok. Snarare är det bokens roll (och funktion) som medium som utgör det verkliga problemet. Digitaliseringen av text innebär därför en betydande medial utmaning, vilket inte minst läsplattor som Kindle och iPad accentuerat, även om det samtidigt existerar en närmast ontologisk skillnad mellan digitaliserad (äldre) text och digitalt född skrift. Den ena kan, i korthet, beskrivas som ett slags bildåtergivning, den andra är uppbyggd av kod, och skillnaden mellan dessa digitala grundformer kommer med all sannolikhet att accentueras framöver. Digitala återgivningar av inskannad text, i exempelvis PDF-format, ter sig i dag alltmer olika de nya former av mediala iscensättningar som till exempel karakteriserar somliga bokappar.

Det digitala dokumentformatet PDF (Portable Document Format), introducerat 1993 och ägt av Adobe, kan också tas som utgångspunkt för en diskussion kring digitala gränslinjer mellan bok, e-bok och andra medieformat. Alla digitala texter kan nämligen enkelt göras om till PDF-format; i en Apple-miljö räcker det med att trycka ⌘-P och spara vilken text som helst som PDF. På en läsplatta är det sedan ingen skillnad mellan att läsa en inköpt e-bok – i PDF-format, ePub är en annan historia – och vilken sparad PDF-text som helst. Detsamma gäller för en vanlig dator, men på en läsplatta blir denna *e-bokseffekt* så mycket tydligare. Det kan handla om en webbsida, en blogg, en wiki, eller en e-boksutredning från Kungliga biblioteket, alla framstår de som ett slags e-böcker när de väl sparats i PDF-form. Lässkillnaden mot en reguljär e-bok är helt enkelt obefintlig, och på många sätt möjliggör datorn som universell kulturmaskin att formaten kan migrera, och

att (nästan) all kod kan stöpas om till ett slags e-bok. Det finns alltså inte bara en skillnad mellan analog och digital text, och det räcker inte heller med att lyfta fram den digitala textens dynamiska natur. Snarare bör det poängteras att datorproducerade texter – det vill säga *alla* texter – numera potentiellt *alltid* handlar om information i ständig rörelse mellan olika format. Det ligger i det digitalas natur. Draget till sin spets finns det inte längre något innehåll, bara data och annan data – och dessa alfanumeriska textmassor rör sig hela tiden. För att återknyta till momsdiskussionen ovan, skulle en upphävd traditionell moms på e-böcker (som förlagsbranschen länge yrkat på) därför innebära en ny och minst lika problematisk gränsdragning gentemot webben och andra digitala medieproduktioner. I ljuset av att många nyproducerade e-böcker och bokappar innehåller webblänkar och extramaterial (i stil med en dvd-produktion) ter sig en sådan utveckling som än mer bekymmersam.

Avslutande reflektion

Sommaren 2011 anordnade Unesco en större konferens om boken och det skrivna ordets framtid: "The Book Tomorrow: the Future of the Written Word". Proklamationerna om bokens död har under det senaste decenniet varit legio. Konferensen handlade dock snarare om hur webbens textflöden, läsandets förändrade natur och förlagsbranschens omstrukturering påverkar förståelsen av vad en bok egentligen är. Av den journalistiska bevakningen att döma var konferensens mest framträdande drag dess mediala natur. Givetvis fanns en konferensblogg för interaktiva kommentarer för åhörare på plats (och på nätet), därtill rullade bredvid varje talare ett flöde av inkommande *tweets*, och dessutom strömmades varje presentation live över webben som rörlig bild. "I don't think that I spotted anyone reading a printed book", som en lutrad journalist uttryckte saken.

Konferensens kanske mest intressanta presentation stod bokhistorikern Robert Darnton för, och den handlade om olika slags missuppfattningar beträffande bokens natur. Boken är knappast död, menade han exempelvis, utan snarare är den väldigt levande; under 2011 kommer en miljon titlar att publiceras. Darntons framträdande kan tydas på olika sätt, dock inte bokstavligen då hans presentation *inte* finns att läsa online. Däremot kan vem som helst titta på videoinspelningen av hans framträdande, och naturligtvis

hade konferensen ordnat en YouTube-kanal. Under konferensfiken "Recources" är denna kanal alltså listad, tillsammans med olika webblänkar och egenhändigt uppladdade videos av bland andra Darnton – och detta alltså på en konferens som behandlade det skrivna ordets framtid.

YouTube är nätets näst största sökmotor och rörlig bild börjar i så motto alltmer få karaktären av information (i stil med text). Ändå är webben fortfarande i första hand en textuell kommunikationsform, och kommer så att förbli under överskådlig framtid. Och dessutom är den ett slags textmedium eftersom nätet är uppbyggt av miljarder mil alfanumerisk kod, främst begriplig för datamaskiner. Den digitala textens mediala natur, om så i e-boks- eller bloggform, har såtillvida gradvis aktualiserats under senare år, framför allt i takt med att den flankerats av andra mediala flöden – vilka uppenbarar att även skriften (och boken) är en medieform bland andra. Det framstår möjligen som en banal avslutande iakttagelse, men från exempelvis ett biblioteksperspektiv är det långt ifrån fallet. Mycket få av Kungliga bibliotekets besökare skulle till exempel karakterisera landets nationalbibliotek som ett mediearkiv – vilket det för övrigt *de facto* numera är eftersom samlingarna också innehåller audiovisuella medier.

Att boken är ett medium som möjligen håller på att ersättas av datorn, med dess unika kapacitet att simulera andra medieformer, är en frågeställning som turnerats i vissa akademiska kretsar ända sedan mitten av 1990-talet. N. Katherine Hayles, en föregångsgestalt bland flera, har i olika böcker skrivit om både digital materialism och olika "skriftmaskiner", allt förankrat i ett synsätt på boken som medieform (Hayles 2002). Inte sällan har det emellertid hos Hayles handlat om olika slags avantgardistiska hypertext-projekt, och att på detta sätt lyfta fram det partikulära innebär sällan att man begriper mer generellt kulturella förändringsmönster. På ett övergripande plan har den humanvetenskapliga forskningen dock inte heller i någon nämnvärd utsträckning tagit sig an boken som medium. Det är förvånande. Bokhistoriker använder bara i undantagsfall en medial begrepps-bildning, och medievetare har sällan studerat boken som specifik medieform. Givetvis finns undantag, och med all sannolikhet kommer just läsplattor som Kindle Fire och iPad att förändra forskningsperspektiven framöver. Det sätt som e-böcker integreras i en vidare medieekologi, med förgreningar till såväl webb som appar, gör det omöjligt att bortse från e-bokens mediala speci-

ficitet. Om så kallad "rich media integration" eller "gamification" är strategier som förlagsbranschen tänker använda för att utveckla framtida e-boksformat eller bokappar, är boken som medium därför redan ett faktum på exempelvis en läsplatta som Kindle Fire.

I ett längre teknologiskt perspektiv kommer denna apparat kanhända att avfärdas som ytterligare en hajpad medieprodukt. Men om inte annat så har Kindle Fire synliggjort att också boken numera är en medieform bland andra. I ett digitalt omdefinierat medielandskap är böcker "innehåll" och Kindle Fire innehåller potentiellt, som Jeff Bezos påpekade i sin presentation hösten 2011, *allt* – "all the content" – 100 000 filmer och tv-program, 17 miljoner låtar, hundratusentals appar från Android "app store", miljoner böcker och en uppsjö av tidskrifter. Om den ursprungliga Kindle (en gång) handlade om att läsa böcker på en codex-liknande e-bläcksskärm, är Kindle Fire såtillvida en medieapparat där de senaste årens konvergens både accentuerat e-bokens mediala karaktär, men också paradoxalt nog löst upp dess mediala gränser.

Referenser

Olle Findahls rapportserie med statistiska undersökningar av svenskarnas nätvanor ger en (viss) inblick i hur bok- och förlagsbranschen förändrats och vittnar framför allt om hur nätet numera är en del av vår vardag, vilket kommer att påverka e-bokens utveckling framöver. Se Olle Findahl, *Svenskarna och Internet 2011* (Stockholm: SE, 2011), <http://www.iis.se/docs/SOI2011.pdf>.

Kevin Goldsmiths *Uncreative Writing* (New York: Columbia University Press, 2011) handlar om webbens textuella ekosystem, vilket på ett närmast organiskt vis har förmågan att migrera och mutera mellan olika fil- och läsformat.

Bokprojektet "IreadwhereIam – Exploring New Information Cultures" hittar man online på <http://www.ireadwhereiam.com/>, och om framtidens kulturproduktion i ett slags konstant betaversion kan man läsa i Peter Lunenfeld, *The Secret War Between Downloading and Uploading: Tales of the Computer as Culture Machine* (Cambridge, Mass.: MIT Press, 2011).

Nicholas Carr är en av världens ledande experter på "det digitalas" förändring av våra liv; han driver bloggen <http://www.routhtype.com/> och publicerade senast boken *The Shallows: What the Internet Is Doing to Our Brains* (New York: Norton, 2010).

Netopia och Svenska Förläggarföreningens rapport *Svenska innehållstjänster i den digitala ekonomin. Fokus: den digitala boken* (Stockholm, 2011) kan laddas ned som PDF från <http://www.netopia.se>. Cilla Benkö och Mats Svegfors webbok, *Journalistik 3.0 – Medieormen ömsar skinn* (Stockholm, 2010) hittar man på: <http://sverigesradio.se>.

Rasmus Fleischer, *Boken och biblioteket* (Stockholm: Ink förlag, 2011), diskuterar initierat vad en bok (numera) är för något: den sägs "ställa frågan vad en bok är, men undviker att formulera ett svar", som det lika undflyende som elegant heter i innehållsförteckningen.

Information om konferensen "The Book Tomorrow: the Future of the Written Word" hittar man online på <http://focus2011.org/2011/05/the-book-tomorrow-future-of-the-written-word-by-janet-h-murray>. N. Kathryn Hayles har, slutligen, skrivit en rad böcker av vilka *Writing Machines* (Cambridge, Mass.: MIT Press, 2002) tillhör en av de bättre.